Bernarda Ferderber

Stotinu i pedeset godina knjižničarstva u Đurđevcu (1876. – 2026.) Od *Družtva čitaonice gjurgjevačke* do suvremenoga središta znanja i kulture

KLJUČNE RIJEČI:
Gradska knjižnica Đurđevac, knjižničarstvo, narodna knjižnica, kulturna baština, inkluzija

Ove se godine navršava 150 godina od osnutka *Družtva čitaonice gjurgjevačke*, prve organizirane čitaoničke i knjižnične ustanove u Đurđevcu. Istodobno se obilježava i 30 godina djelovanja Gradske knjižnice Đurđevac u novom prostoru te 30 godina djelovanja njezina Dječjeg odjela. Ovi jubileji pružaju priliku za sagledavanje razvoja knjižničarstva kao jednog od važnih čimbenika kulturnoga, obrazovnoga i društvenoga života grada. Od osnutka čitaonice 1876. godine do suvremene Gradske knjižnice Đurđevac razvijala se tradicija promicanja pismenosti, čitanja, obrazovanja i kulturnoga sudjelovanja građana. Rad prikazuje razvoj knjižničarstva u Đurđevcu kroz različita povijesna razdoblja – od građanskih čitaonica 19. stoljeća, preko razvoja javnoga knjižničarstva tijekom 20. stoljeća, do suvremene narodne knjižnice koja djeluje kao informacijsko, obrazovno i kulturno središte lokalne zajednice. Posebna je pozornost posvećena ulozi knjižnice u očuvanju zavičajne baštine, razvoju čitateljskih navika i oblikovanju kulturnoga identiteta Podravine. Analiza pokazuje da je knjižnica tijekom stoljeća i pol djelovanja ostala važan čimbenik društvenoga i kulturnoga razvoja Đurđevca te jedna od ključnih kulturnih ustanova ovoga dijela Podravine.

1. Uvod

Povijest knjižničarstva u Hrvatskoj usko je povezana s razvojem građanskoga društva, širenjem pismenosti i oblikovanjem nacionalnoga identiteta tijekom 19. stoljeća. U vrijeme kada su knjige, novine i časopisi predstavljali najvažnije nositelje informacija i ideja, čitaonice su postale mjesta okupljanja obrazovanih građana i središta kulturnoga života. Njihova je važnost bila osobito izražena u manjim sredinama, gdje su često predstavljale jedine organizirane ustanove namijenjene kulturnom i obrazovnom životu

zajednice. Među njima posebno mjesto zauzima Đurđevac, u kojem je 1876. godine osnovano *Družtvo čitaonice gjurgjevačke*. Taj događaj označio je početak organiziranoga knjižničarstva u gradu i postavio temelje tradiciji koja će tijekom sljedećih 150 godina pratiti i poticati kulturni i društveni razvoj lokalne zajednice. Povijest đurđevačkoga knjižničarstva pritom nije samo povijest jedne ustanove, nego i svjedočanstvo o razvoju građanskoga društva, obrazovanja i kulturnoga života podravskoga kraja. Tijekom različitih političkih sustava, gospodarskih okolnosti i društvenih promjena knjižnica je ostala mjesto susreta, znanja i komunikacije, prilagođavajući svoje djelovanje potrebama vremena, ali zadržavajući svoju temeljnu ulogu – omogućavanje pristupa znanju, informacijama i kulturi svim građanima.

2. *Družtvo čitaonice gjurgjevačke* i početci knjižničarstva

Druga polovina 19. stoljeća bila je vrijeme intenzivnoga razvoja čitaoničkoga pokreta u hrvatskim zemljama. Čitaonice su osnivane kao društva koja su promicala obrazovanje, kulturu i nacionalnu svijest. Njihovo je djelovanje obuhvaćalo nabavu knjiga, novina i časopisa, organiziranje predavanja, kulturnih priredbi i javnih rasprava. U takvim je okolnostima 1876. godine osnovano *Družtvo čitaonice gjurgjevačke*. Osnivanje čitaonice predstavlja jedan od važnijih kulturnih događaja u povijesti Đurđevca tijekom 19. stoljeća, o čemu svjedoče i *Pravila Družtva čitaonice gjurgjevačke* iz 1876. godine. Članovi Društva bili su utemeljitelji i redoviti članovi, koji su ujedno bili i suvlasnici imovine Društva, te izvanredni članovi, koji nisu stalno boravili u Đurđevcu. Svi su članovi pripadali tadašnjem građanskom sloju koji je prepoznao važnost obrazovanja i informiranja stanovništva.[1]

Čitaonica nije služila samo kao mjesto čitanja, nego i kao prostor društvenoga života, kulturne razmjene i oblikovanja lokalnoga identiteta. U vrijeme kada knjige i novine nisu bile široko dostupne, čitaonica je omogućavala pristup informacijama i znanju te pridonosila stvaranju obrazovanije i društveno aktivnije zajednice. Kao središte društvenog i kulturnog života, čitaonica je doprinijela nacionalnom povezivanju te ujedinila hrvatske političke i kulturne snage u gradu.

3. Razvoj knjižnične djelatnosti krajem 19. i početkom 20. stoljeća

Osnivanjem Glavne uprave za osnivanje pučkih knjižnica pri Društvu hrvatskih književnika 1903. godine započelo je razdoblje intenzivnijega razvoja pučkih knjižnica, čije je djelovanje bilo usmjereno na obrazovno uzdizanje i prosvjećivanje šire zajednice. Početkom 20. stoljeća i kulturni se život Đurđevca razvijao kroz djelovanje različitih društava i udruga. Knjižnična djelatnost postala je sastavnim dijelom širega kulturnog okruženja koje je uključivalo prosvjetna društva, glazbene i kazališne aktivnosti te različite oblike građanskoga organiziranja. *Društvo čitaonice gjurgjevačke* djelovalo je još 1906. godine, nakon čega počinje djelovati Pučka knjižnica, o čemu svjedoče *Hrvatske novine*, glasilo Hrvatske pučke seljačke stranke, koje ujedno izvještavaju o nezainteresiranosti vlasti za osnivanje knjižnice i nabavu knjiga. Istodobno su 1907. godine izmijenjena *Pravila Čitaonice gjurgjevačke* iz 1876. godine. Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada u Zagrebu odobrila je 1. veljače 1907., pod brojem 283, djelovanje ustanove pod nazivom *Hrvatska čitaonica u Gjurgjevcu*.[2] Njezina je svrha bila promicanje obrazovanja među članovima te organiziranje edukativnih predavanja i društvenih događanja. Međutim, djelovala je samo pet godina, odnosno do 1912. godine. Tijekom ratnog razdoblja pitanje obnove čitaonice nije se otvaralo sve do 1919. godine, kada je u Đurđevcu osnovano društvo *Graničar*, u čijem je sastavu djelovala i čitaonica. Godinu dana poslije, 1920., Weinerova tiskara u Đurđevcu tiskala je *Pravila prosvjetnog društva Zrinjski*, u kojima se navodi ime Ivana Topolčića, prvoga poznatog knjižničara za kojega se može utvrditi da je obavljao tu dužnost. Društvo, smješteno u Starom gradu, imalo je za cilj raditi na prosvjetnom, gospodarskom i socijalnom napretku svojih članova prema katoličkim načelima te

1 Pravila Družtva čitaonice gjurjevačke, Zagreb: Odjel za unutarnje poslove Kraljevsko hervatsko slavonsko dalmatinske zemaljske vlade, 1876.

2 Pravila Čitaonice Gjurgjevačke, Zagreb: Odjel za unutarnje poslove Kraljevsko hervatsko slavonsko dalmatinske zemaljske vlade, 1907.

Slika 1. Prostor knjižnice u Domu kulture (Izvor: Ljetopis Gradske knjižnice Đurđevac, 1993.).

poticati čitanje dobrih i poučnih knjiga i novina. Financiralo se članarinama, prihodima od zabava i tombola te darovima.[3] Pretpostavlja se da je Društvo djelovalo do 1945. godine. Većina knjiga iz njegova fonda, među kojima su prevladavale knjige nabožnoga karaktera, propala je zbog vlage, dok je dio sačuvane građe zahvaljujući Božici Anić dospio u fond Gradske knjižnice i ondje se nalazi i danas. Godine 1938. osnovana je Hrvatska čitaonica, koja se smatra nastavkom *Družtva čitaonice gjurgjevačke* osnovanoga 1876. godine, odnosno *Hrvatske čitaonice u Gjurgjevcu*, koja je djelovala nakon izmjene pravila 1907. godine. Njezin predsjednik bio je Božo Radošević. Prema navodima Ivana Hodalića: *Smatra se da je ta knjižnica i čitaonica bila zapravo klupska knjižnica Graničara u Radoševićevoj kući, danas zgrada HV-a preko puta zgrade Croatia osiguranja.*[4]

4. Knjižnica u razdoblju društvenih promjena

Dvadeseto stoljeće obilježeno je velikim društvenim i političkim promjenama koje su utjecale i na djelovanje kulturnih ustanova. Tijekom međuratnoga razdoblja, a osobito nakon Drugoga svjetskog rata, knjižnična djelatnost dobiva novu važnost u procesu obrazovanja i opismenjavanja stanovništva. Najveću zaslugu za obnovu knjižnične i čitaoničke djelatnosti u Đurđevcu imao je Stjepan Kušec, koji je krajem 1943. godine preuredio prostorije „Batine" trgovine u Domu kulture te ondje organizirao čitanje novina i knjiga. Godine 1948. osnovana je *Kotarska knjižnica*, čime se počinje jasnije izdvajati čitaonica od knjižnice. U tom se razdoblju intenzivno radilo na opismenjavanju stanovništva i razvijanju kulture čitanja, a osnivane su i brojne čitaonice. Iste je godine provedena reorganizacija knjižnice, koja je tada i prijavljena i registrirana. Unatoč tome, knjižnica se suočavala s brojnim teškoćama: prostor čitaonice bio je premalen, fond knjiga i dnevnoga tiska oskudan, a nabava novoga namještaja otežana. Daljnja reorganizacija provedena je 1954. godine, kada su osnovani Upravni i Nadzorni odbor. Predsjednik Upravnog odbora bio je dr. Petar Bazijanac, a knjižničarka Sofija Tratnjak. Time su stvoreni uvjeti za organiziraniji rad knjižnice, u okviru kojega su provedene katalogizacija i inventarizacija knjižnoga fonda. Knjižnica je tada imala 270 članova, dok su upisnina i članarina iznosile po 10 dinara. Radno vrijeme bilo je svakoga dana od 16 do 19 sati, osim četvrtkom i nedjeljom. Unatoč reorganizaciji, za nabavu novih naslova i dalje se izdvajalo

3 Pravila prosvjetnog društva „Zrinjski" u Gjurgevcu, Zagreb: Povjereništvo za unutarnje poslove, 1920.
4 HODALIĆ, Ivan: *Kratka povjesnica Nogometnog kluba Graničar iz Đurđevca.* // Đurđevečki zbornik I (ur. Velimir Piškorec), Đurđevac: Rajna Golubić, Ivan Hodalić, Velimir Piškorec, 1996., 194.

Slika 2. Ljeto u knjižnici (Izvor: Gradska knjižnica Đurđevac, 2023.).

vrlo malo sredstava. Godine 1956. Narodni odbor Općine Đurđevac imenovao je Matu Kudumiju knjižničarem, a knjižnica je tada promijenila naziv u *Narodna knjižnica i čitaonica* te dobila prostor u prizemlju Doma kulture. Novi je knjižničar nastavio s katalogizacijom i nabavom nove građe, ali je posebnu pozornost posvetio i dostupnosti knjige stanovnicima okolnih sela. Organizirao je svojevrsnu pokretnu knjižnicu, pri čemu je knjige distribuirao posredstvom učitelja. Od učitelja je najčešće tražio da preuzmu ili vrate knjige prilikom dolaska na sjednice, čime je knjižničnu građu nastojao približiti korisnicima izvan samoga Đurđevca. Mato Kudumija u knjižnici je radio do 1962. godine, a knjižnica i čitaonica djelovale su u sastavu Narodnog sveučilišta. Nakon njegova odlaska na mjestu knjižničara kratko su se izmjenjivali Ljiljana Stančin, Jovanka Romčević, Đuro Stupar i Marija Fijačko. Svi su oni 1965. godine pohađali knjižničarski tečaj u Bjelovaru, koji je organizirala Gradska knjižnica u Bjelovaru. Iste je godine započelo uređenje knjižničnoga fonda prema UDK klasifikaciji, čime je omogućeno jednostavnije pronalaženje građe prema određenim stručnim područjima. U tom je razdoblju uvedena i sustavna inventarizacija knjižničnoga fonda. Do 1970. godine fond je narastao na 4628 svezaka te se kontinuirano nadopunjavao novim naslovima. Tijekom 1970-ih i 1980-ih knjižnica prolazi kroz niz promjena, uključujući preseljenje u nove prostore i promjene u organizaciji rada. Od 1962. do 1992. godine djeluje u sastavu Narodnog sveučilišta, odnosno pod nazivima *Knjižnica i čitaonica* te *Knjižnica i čitaonica Centra za kulturu Narodnog sveučilišta*. U tom razdoblju na mjestu knjižničara rade Marija Petrović, Anđelka Lenhard-Antolin, Darinka Lučin, Vesna Mramor, Martin Cestar i Darko Fribec. Istodobno se na širem đurđevačkom području razvija mreža mjesnih knjižnica u Virju, Kalinovcu, Molvama, Podravskim Sesvetama, Grabrovnici, Pitomači i Ferdinandovcu. Njihov je ukupni fond iznosio oko 14 000 svezaka, dok je đurđevačka knjižnica raspolagala s približno 3000 svezaka. Broj korisnika bio je izrazito malen – knjižnicu je koristilo svega 60 korisnika, odnosno oko 2 % ukupnog stanovništva, dok je na jednog stanovnika dolazilo približno 0,10 knjige. Godine 1980. knjižnica se preselila u prostorije novoga Doma kulture. Na mjesto knjižničarke zaposlena je Vesna Brozović, isprva na pola radnog vremena, a od 1986. godine u punom radnom odnosu. Osim redovitih poslova nabave, stručne obrade i posudbe knjižnične građe, knjižnica je, unatoč samo jednoj zaposlenoj knjižničarki, širila dostupnost svojih usluga i izvan matičnoga prostora. Tako su otvoreni stacionari u osnovnim školama u Budrovcu i Čepelovcu, opremljeni dječjom lektirom.

Godine 1989. knjižnični je fond iznosio

9942 sveska, knjižnica je imala 896 članova, a bila je otvorena 22 sata tjedno. Za održavanje kulturnih manifestacija koristila se Galerija Stari grad. Godine 1992. knjižnica izlazi iz sastava Narodnog sveučilišta i postaje dio Centra za kulturu. U Poslovnom centru kupljeni su novi prostori, a zaposlen je i još jedan knjižničar, Božica Anić. U rujnu 1996. godine ministar kulture Božo Biškupić otvorio je novi prostor Knjižnice i čitaonice, koji je obuhvaćao posudbeni odjel, odjel nabave i obrade knjižnične građe, studijski odjel i čitaonicu. Dječji je odjel i dalje ostao smješten u Domu kulture. Novi je prostor zadovoljavao standarde za narodne knjižnice te predstavljao važan korak u razvoju knjižnične djelatnosti u Đurđevcu. Božica Anić napustila je knjižnicu 1997. godine, a na njezino je mjesto kao voditeljica Gradske knjižnice došla Anica Šabarić. Tijekom njezina djelovanja sve se više ukazivalo na problem nedostatnoga broja zaposlenih, kao i na potrebu preseljenja Dječjeg odjela iz Doma kulture u Poslovni centar. Od 1. travnja 2001. godine knjižnica izlazi iz sustava Centra za kulturu i počinje djelovati kao samostalna ustanova pod nazivom Gradska knjižnica Đurđevac, a njezina ravnateljica postaje Anica Šabarić. Knjižnica je proširena novim spremištem i Dječjim odjelom, na kojem od 2003. godine radi Katarina Pavlović koja je svojim dugogodišnjim radom dala velik doprinos razvoju Dječjeg odjela. Kao voditeljica prostora za najmlađe razvijala je igraonice, kreativne i likovne radionice, pričaonice, susrete s književnicima i različite programe za djecu. Posebno je zaslužna za poticanje čitanja od najranije dobi te je aktivno sudjelovala u projektu i nacionalnoj kampanji „Čitaj mi".

U radu s djecom povezivala je knjigu, igru, kreativnost i učenje, stvarajući od knjižnice prostor u kojem djeca rado borave i razvijaju ljubav prema knjizi. Organizirala je i brojne suradnje sa školama i drugim ustanovama, uključujući književne susrete, radionice i aktivnosti kojima se djecu poticalo na aktivno sudjelovanje. Svojim predanim i dugogodišnjim radom značajno je pridonijela tome da Dječji odjel postane jedno od prepoznatljivih mjesta za djecu i obitelji u kulturnom životu Đurđevca. Godine 2002. i 2003. predstavljale su razdoblje novoga razvoja knjižnice. Istaknuti podravski slikari donirali su knjižnici svoja djela, među kojima su bili Ivan Andrašić, Dragutin Bešenić, Davorka Brezak, Josip Generalić, Eleonora Grgac, Gorana Grgac, Krunoslav Heidler, Mirko Horvat, Zoran Homen, Zlatko Huzjak, Ivan Lacković Croata, Vlado Mlinjarić, Milan Pavlović, Zdravko Šabarić, Gordan Špoljar-Andrašić, Rudolf Špoljar, Pero Topljak, Vladimir Tulezija, Ivan Večenaj, Biserka Zlatar-Milinković i Đuro Zvonar. Prikupljenim sredstvima informatizirano je poslovanje knjižnice te je nabavljen dio potrebne opreme, čime su stvoreni uvjeti za daljnju modernizaciju njezina rada. Od 2003. godine knjižnična se građa obrađuje u programu MetelWin, a sredstva za nabavu novih naslova osiguravaju Ministarstvo kulture, Koprivničko-križevačka županija i Grad Đurđevac. Galerija *Ex libris* djeluje u sklopu Gradske knjižnice Đurđevac te predstavlja važan prostor za promicanje likovne umjetnosti i kulturnih događanja u gradu. Njezini početci sežu u prosinac 2003. godine, kada je u knjižnici postavljena prva izložba, *Anđeli*, autorice Eleonore Grgac. Pozitivan odjek izložbe potaknuo je razvoj galerijske djelatnosti, a već je 2004. godine u knjižnici izlagao i akademski slikar Josip Generalić. Od 2005. godine izložbeni prostor djeluje pod nazivom *Galerija Ex libris*, u kojoj se kontinuirano organiziraju samostalne i skupne izložbe akademskih i zavičajnih umjetnika. Naziv galerije povezan je s pojmom *ex libris*, vlasničkim znakom u knjizi, čime se simbolično naglašava povezanost knjižnice, knjige i likovne umjetnosti. Tijekom godina Galerija *Ex libris* postala je prepoznatljivo mjesto kulturnoga života Đurđevca, obogaćujući djelovanje Gradske knjižnice izložbenim programima i približavajući suvremenu i zavičajnu umjetnost široj publici.

5. Razvoj Gradske knjižnice od 2006. do 2016. godine – od narodne knjižnice do kulturnog i informacijskog središta lokalne zajednice

Razdoblje od 2006. do 2016. godine predstavlja jedno od najdinamičnijih razdoblja u povijesti Gradske knjižnice Đurđevac. U tih deset godina ostvarene su značajne prostorne, organizacijske i programske promjene kojima se knjižnica postupno transformirala iz tradicionalne narodne knjižnice u suvremeno kulturno, obrazovno i informacijsko središte lokalne zajednice. Taj je proces obilježen infrastrukturnim ulaganjima,

proširenjem knjižničnih usluga, jačanjem stručnih kapaciteta, digitalizacijom zavičajne baštine, razvojem izdavačke djelatnosti te intenzivnom suradnjom s odgojno-obrazovnim ustanovama, kulturnim udrugama i jedinicama lokalne samouprave. Takva transformacija nije bila rezultat jednoga projekta ili pojedinačne aktivnosti, nego dugoročnoga i sustavnoga rada djelatnika knjižnice, osnivača i brojnih partnera. Tijekom posljednjih desetljeća narodne su knjižnice doživjele značajnu promjenu svoje društvene uloge. Od ustanova čija je temeljna zadaća bila posudba knjižnične građe razvile su se u mjesta cjeloživotnoga učenja, kulturne produkcije, razvoja digitalne pismenosti i društvenoga okupljanja. Taj je proces osobito važan u manjim sredinama, gdje knjižnica često predstavlja jednu od ključnih kulturnih i obrazovnih ustanova. Gradska knjižnica Đurđevac tijekom promatranoga razdoblja prošla je upravo takvu transformaciju. Uz kontinuiranu potporu Grada Đurđevca, Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Koprivničko-križevačke županije ostvarena su značajna ulaganja u prostor i opremu te razvoj novih programa i usluga. Istodobno je knjižnica proširila svoju kulturnu i obrazovnu djelatnost te postala jedno od središnjih mjesta društvenoga života grada.

5.1. Institucionalna afirmacija i jačanje identiteta

Godina 2006. predstavlja važnu prekretnicu u razvoju ustanove. Obilježena je 130. obljetnica organiziranoga i kontinuiranoga čitanja u Đurđevcu te 10 godina novoga Dječjeg odjela, čime je naglašena duga tradicija knjižničarstva u gradu. Organizirane su prigodne izložbe, susreti bivših djelatnika i suradnika te brojni kulturni programi kojima je javnosti predstavljena povijest knjižnice i njezina uloga u razvoju lokalne zajednice. Na svečanoj sjednici povodom Dana Grada knjižnica je dobila Zlatnu plaketu i Priznanje Gradskog vijeća Grada Đurđevca povodom 130 godina organiziranoga i kontinuiranoga čitanja u Đurđevcu. Time je potvrđeno da knjižnica više nije samo javna ustanova za posudbu knjiga, nego jedan od najvažnijih nositelja kulturnoga identiteta grada.

5.2. Prostorno širenje i modernizacija

Jedan od najznačajnijih razvojnih projekata ostvaren je između 2007. i 2008. godine, kada je dovršeno proširenje knjižnice. Novo uređeni Studijski odjel omogućio je smještaj zavičajne zbirke, čitaonice i prostora za istraživački rad. Time su stvoreni uvjeti za kvalitetnije korištenje stručne literature te razvoj znanstvenih i kulturnih aktivnosti. Projekt je financiran zajedničkim sredstvima Grada Đurđevca, Koprivničko-križevačke županije i Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Ulaganja su rezultirala povećanjem površine knjižnice na približno 450 četvornih metara te znatnim poboljšanjem uvjeta za korisnike i djelatnike. Fond knjižnice tada je iznosio oko 40 000 svezaka, a knjižnica je imala oko 1500 korisnika. Zaposlene su bile tri djelatnice – dipl. knjižničarka Anica Šabarić, koja je ujedno bila ravnateljica i knjižničarka, te pomoćne knjižničarke Vesna Brozović i Katarina Pavlović. Uz prostorno proširenje nabavljena je nova računalna oprema, obnovljen je namještaj te su uređeni Dječji i Studijski odjel. Time je knjižnica dobila prostorne i tehničke pretpostavke za razvoj suvremenih knjižničnih usluga. Razvoj ustanove pratio je postupni rast broja zaposlenih stručnih djelatnika. Posebno je značajno zapošljavanje četvrte stručne knjižničarke, Ivanke Ferenčić Martinčić, 2008. godine, čime je omogućen daljnji razvoj kulturnih i obrazovnih programa. Svojim je radom pridonijela razvoju knjižničnih usluga i kulturnih programa. Kao dječja knjižničarka razvijala je programe za poticanje čitanja, organizirala književne susrete i radionice te surađivala sa školama i vrtićima. Poseban doprinos dala je osnivanjem *Kluba ljubitelja knjiga* (KLJUK) 2009. godine, koji je postao jedno od najznačajnijih okupljališta čitatelja u Đurđevcu. Istovremeno je knjižnica koristila mogućnosti programa javnih radova za uključivanje dodatnih zaposlenika u pomoćne poslove, što je omogućilo učinkovitije funkcioniranje ustanove tijekom razdoblja povećanog opsega aktivnosti. Tada je kao pomoćni djelatnik bila uključena Marijana Štefanov, dok je Cecilija Kopljarević, nakon što je tijekom 2010. i 2011. godine u knjižnici radila kroz program javnih radova na poslovima pomoćnog knjižničara, 2012. godine zaposlena na radnom mjestu pomoćnog knjižničara. Kao voditeljica projekta *Bibliokofer* unaprijedila je dostupnost knjižničnih usluga djeci, starijim osobama i korisnicima

Slika 3. Gradska knjižnica Đurđevac 2026. godine (Izvor: Gradska knjižnica Đurđevac, 2026.).

smanjene pokretljivosti te ojačala suradnju knjižnice s lokalnom zajednicom. Odlazak dugogodišnje knjižničarke Vesne Brozović u mirovinu 2011. godine označio je završetak jednog važnog razdoblja u razvoju knjižnice. Tijekom njezina djelovanja knjižnica je zabilježila značajan porast knjižničnog fonda i broja korisnika, a upravo su u tom razdoblju pokrenuti prvi kontinuirani književni susreti i kulturne manifestacije koji su postali važan dio njezina programa. Sudjelovala je u razvoju knjižničnih usluga tijekom preseljenja knjižnice u nove prostore te u unapređenju stručne obrade i dostupnosti knjižnične građe. Svojim dugogodišnjim radom pridonijela je stabilnosti i profesionalizaciji knjižnice u razdoblju kada je ustanova djelovala s nedovoljnim brojem zaposlenika. U mirovinu je otišla nakon 35 godina radnog staža, ostavivši značajan trag u razvoju suvremenog knjižničarstva u Đurđevcu. Unatoč smanjenom broju zaposlenih, djelatnici su nastavili razvijati postojeće programe i pokretati nove projekte. Godine 2013. u knjižnici je zaposlena Antonija Mandić, koja je nakon Anice Šabarić preuzela ravnateljsku dužnost te obavljala i poslove voditeljice Odjela za odrasle. Dala je značajan doprinos razvoju Gradske knjižnice Đurđevac, uspješno vodeći ustanovu unatoč ograničenim kadrovskim resursima. Uz upravljačke dužnosti svakodnevno je obavljala i stručne knjižničarske poslove na Odjelu za odrasle, sudjelujući u obradi građe i radu s korisnicima. Tijekom njezina mandata knjižnica je nastavila razvijati kulturnu djelatnost kroz književne susrete, predstavljanja knjiga, izložbe, radionice i suradnju s odgojno-obrazovnim ustanovama i udrugama. Posebnu je pozornost posvetila jačanju suradnje s lokalnom zajednicom i unapređenju dostupnosti knjižničnih usluga. Godine 2015. Anica Šabarić, profesorica i viša knjižničarka, odlazi u mirovinu. Kolegica Anica Šabarić svojim je dugogodišnjim stručnim i ravnateljskim radom obilježila suvremeni razvoj Gradske knjižnice Đurđevac. Nakon zaposlenja u knjižnici 1997. godine preuzela je vođenje ustanove te sudjelovala u njezinu organizacijskom i stručnom razvoju u razdoblju kada je knjižnica prolazila kroz najznačajnije promjene u svojoj povijesti. Poseban doprinos dala je osamostaljenju Gradske knjižnice 2001. godine, proširenju i uređenju knjižničnog prostora, razvoju Dječjeg odjela, sustavnom povećanju knjižničnog fonda te uvođenju suvremenih knjižničnih usluga i informatizaciji poslovanja. Pod njezinim vodstvom razvijena je zavičajna zbirka, pokrenuti su brojni kulturni programi, književne tribine, izložbe i radionice, a knjižnica je postala važno kulturno i informacijsko središte grada. Posebno se istaknula u području zavičajne baštine kroz istraživanje povijesti knjižnice, digitalizaciju stare đurđevačke periodike te izdavačku djelatnost, čime je trajno pridonijela očuvanju lokalne kulturne baštine. Iste je godine u knjižnici zaposlena i Martina Makar, koja je obavljala poslove knjižničarke-informatorice na Odjelu za odrasle. U svakodnev-

nom radu s korisnicima pružala je informacijsku podršku i pomoć pri korištenju knjižnične građe. Aktivno je sudjelovala u programu *Ruka prijateljstva*, u okviru kojega je vodila radionice za osobe s intelektualnim teškoćama i druge ranjive skupine. Od 2017. godine, nakon odlaska Antonije Mandić iz knjižnice, obnašala je dužnost vršiteljice dužnosti ravnateljice do 2018. godine. Svojim je radom pridonijela razvoju inkluzivnih i edukativnih knjižničnih usluga te jačanju uloge knjižnice kao otvorene i društveno uključive ustanove u lokalnoj zajednici.

5.3. Razvoj knjižničnih usluga i digitalizacija kulturne baštine

Promatrano razdoblje obilježava postupni prijelaz s tradicionalnog modela rada prema suvremenom konceptu narodne knjižnice. Otvoren je Kutak za mlade, proširena čitaonica, razvijena zavičajna zbirka, povećan broj računalnih radnih mjesta te unaprijeđen sustav informatizacije poslovanja. Knjižnica je postala prostor u kojem se istodobno odvijaju obrazovne, kulturne i društvene aktivnosti. Poseban naglasak stavljen je na razvoj usluga za djecu i mlade kroz radionice, pričaonice, kreativne programe i suradnju s osnovnim školama i dječjim vrtićima. Jedan od najvažnijih razvojnih iskoraka ostvaruje se pokretanjem projekta digitalizacije lokalne periodike 2009. godine. Digitalizirani su lokalni listovi *Podravac*, *Novi Podravac* i *Đurđevački vjesnik*, čime je očuvana vrijedna dokumentacija o društvenom, gospodarskom i kulturnom razvoju Đurđevca. Projekt je imao višestruko značenje. Osim zaštite izvornika, omogućio je javnu dostupnost lokalne periodike istraživačima, studentima i svim zainteresiranim građanima. Time je Gradska knjižnica Đurđevac postala jedan od pionira digitalizacije lokalne kulturne baštine među hrvatskim narodnim knjižnicama.

5.4. Kulturna i izdavačka djelatnost, razvoj čitateljske kulture i očuvanje zavičajne baštine

Nakon završetka prostornog proširenja knjižnica intenzivno razvija kulturne programe. Organiziraju se predstavljanja knjiga, književni susreti, likovne izložbe, predavanja, radionice i brojna događanja tijekom Mjeseca hrvatske knjige. Osnivanjem Kluba ljubitelja knjige 2009. godine dodatno je razvijena kultura čitanja među odraslim korisnicima. Knjižnica postupno prerasta u mjesto susreta autora, umjetnika, učenika, nastavnika i građana, čime njezina društvena uloga znatno nadilazi tradicionalne knjižnične funkcije. Važan segment rada knjižnice predstavlja izdavačka djelatnost. Posebno mjesto zauzima objavljivanje djela *Opis i rječnik đurđevečkoga govora* autora Vladimira Miholeka i Jele Maresić, koje predstavlja vrijedan doprinos očuvanju jezične baštine Podravine. Objavljivanjem ovoga i drugih zavičajnih izdanja knjižnica potvrđuje svoju ulogu ustanove koja ne samo da čuva kulturnu baštinu nego aktivno sudjeluje u njezinu istraživanju, dokumentiranju i predstavljanju javnosti. Knjižnica je tijekom ovog razdoblja postala mjesto održavanja stručnih skupova, sastanaka knjižničarskih društava, kulturnih manifestacija i edukativnih programa, čime je dodatno učvrstila svoj položaj regionalnog kulturnog središta.

6. Gradska knjižnica Đurđevac – suvremeno središte znanja, inkluzije i zajedništva: razvoj, rezultati i perspektive (2016. – 2026.)

U razdoblju od 2016. do 2026. godine Gradska knjižnica Đurđevac djelovala je kao stabilna i uvijek prepoznata kulturna ustanova lokalne zajednice, s jasno definiranim osnovnim knjižničnim funkcijama i kontinuiranim radom na razvoju dostupnosti knjižničnih usluga. Knjižnica je u tom razdoblju nastavila obavljati svoju temeljnu djelatnost – nabavu, stručnu obradu i posudbu knjižnične građe, informacijske usluge te organizaciju kulturno-edukativnih programa. Poseban naglasak bio je na poticanju čitanja i radu s djecom i mladima kroz suradnju s vrtićima, osnovnim i srednjim školama te lokalnim udrugama i ustanovama. Programska djelatnost knjižnice bila je raznolika i kontinuirana, s nizom radionica, susreta, izložbi i edukativnih aktivnosti koje su pridonosile jačanju čitateljske kulture i kulturnog života grada. Knjižnica je u tom razdoblju bila važan prostor okupljanja, učenja i društvene interakcije građana svih dobnih skupina. Istodobno se bilježi stabilan interes korisnika, uz postupni rast članstva i korištenja usluga, kao i kontinuirano obnavljanje knjižničnog fonda. Time knjižnica potvrđuje svoju ulogu dostupnog i pouzdanog informacijskog i kulturnog središta. Razdoblje 2016. – 2026. može se smatrati fazom stabilizacije i kontinuiteta, koja je stvorila

Slika 4. Književni susreti i promocije knjiga (Izvor: Gradska knjižnica Đurđevac, 2025.).

čvrste organizacijske i programske temelje za intenzivniji razvoj, modernizaciju i širenje djelatnosti u godinama koje su uslijedile. Kontinuiranim razvojem usluga, stalnim rastom korisničke baze, jačanjem fonda te osobitim naglaskom na inkluzivne i edukativne programe, knjižnica se profilira kao moderna javna ustanova koja aktivno odgovara na potrebe lokalne zajednice. Knjižnica posebnu pozornost posvećuje i zapošljavanju stručnih i kompetentnih djelatnika koji svojim znanjem, iskustvom i profesionalnim pristupom osiguravaju kvalitetno pružanje knjižničnih usluga. Tako 2017. godine u knjižnicu dolazi diplomirana knjižničarka Sanja Lacković, u razdoblju kada se knjižnica postupno razvija prema suvremenijim oblicima knjižničnog poslovanja i jačanju kvalitete usluga. Njezin je rad primarno usmjeren na stručnu obradu knjižnične građe, katalogizaciju te organizaciju i održavanje knjižničnog fonda, čime značajno doprinosi točnosti i preglednosti knjižničnog kataloga. Time se izravno poboljšava dostupnost informacija korisnicima i učinkovitost korištenja građe. Uz stručne poslove obrade, sudjeluje i u, praćenju izdavačke produkcije te oblikovanju fonda u skladu s potrebama korisnika, čime doprinosi njegovoj kvaliteti, raznolikosti i aktualnosti. Posebnu pažnju posvećuje i radu s korisnicima, osobito u pružanju pomoći pri pretraživanju građe te podršci starijim korisnicima, čime knjižnica dodatno jača svoju dostupnost i otvorenost prema različitim skupinama građana. Bernarda Ferderber postaje ravnateljicom Gradske knjižnice Đurđevac 2018. godine nakon dugogodišnjeg rada kao školska knjižničarka. Njezino preuzimanje ustanove poklapa se s razdobljem snažnih promjena u knjižničarstvu, obilježenih digitalizacijom, razvojem novih usluga i jačanjem društvene uloge knjižnica. Od samog početka njezina rada u Đurđevcu naglasak je stavljen na organizacijsko jačanje knjižnice, unapređenje stručnih procesa te razvoj usluga usmjerenih korisnicima. Knjižnica postaje učinkovitije organizirana ustanova, s jasnom strukturom rada, a posebno važan segment njezina rada odnosi se na razvoj inkluzivnih programa kojima se aktivno uključuju djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom te pripadnici ranjivih društvenih skupina. Knjižnica se nastavlja transformirati iz klasične posudbene ustanove u dinamičan, inkluzivan i moderan javni prostor koji ima važnu ulogu u kulturnom i društvenom životu Đurđevca i šire Podravine.

6.1. Stabilan rast korisnika, visoka razina korištenja usluga, rast i osuvremenjivanje knjižničnog fonda

Jedan od najuočljivijih trendova u promatranom razdoblju jest kontinuirani rast broja članova i posjeta knjižnici. Godine 2019. knjižnica je imala 1246 novih i obnovljenih članstava, dok se taj broj već 2021. povećava na 1738 članova. Trend rasta nastavlja se i u kasnijim godinama, pa knjižnica 2023. bilježi 1997 članova, a 2025. ostaje na visokoj razini od 2112 članova. Sličan

trend bilježi se i kod posjeta. Od 17 424 posjeta u 2019. godini, broj posjeta raste na preko 37 000 godišnje u razdoblju 2024. – 2025., što jasno potvrđuje njezinu ulogu živog i frekventnog prostora lokalne zajednice. Posudba građe također ostaje visoka i stabilna: od 34 682 posuđene jedinice u 2019. do stabilnih 37 000 u kasnijim godinama. Ovi podatci potvrđuju da knjižnica uspješno održava ravnotežu između fizičke građe i novih oblika kulturne ponude. Knjižnični fond doživio je značajan razvoj. Od približno 58 000 svezaka u 2019. godini, knjižnica 2023. prelazi 60 000 jedinica, a 2025. doseže oko 62 000 jedinica građe. Godišnja nabava novih jedinica kreće se između 1700 i 2100 naslova, što pokazuje stabilnu i plansku politiku obnavljanja fonda. Nabava se ostvaruje kroz kupnju, darove i otkup Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Grada Đurđevca i Koprivničko-križevačke županije. Posebno je važno istaknuti da knjižnica sustavno prati potrebe korisnika pa ovakva struktura fonda omogućuje knjižnici da istodobno podržava obrazovne potrebe, slobodno vrijeme i kulturni razvoj korisnika.

6.2. Kulturno-edukativna uloga knjižnice i inkluzija kao temelj knjižničnog djelovanja

Jedan od važnijih aspekata rada knjižnice jest njezina kulturno-edukativna djelatnost. Tijekom promatranog razdoblja organiziran je velik broj događanja, među kojima su književne večeri, radionice, predavanja, izložbe, putopisna predavanja i susreti s autorima. U 2025. godini zabilježeno je 210 kulturnih događanja s više od 6600 sudionika. Knjižnica posebno njeguje rad s djecom i mladima kroz dječje radionice, ljetne programe, čitateljske putovnice, interaktivne jezične i kreativne igre te suradnju sa školama i vrtićima. Ovakvi programi potiču čitanje, ali i razvijaju kreativnost, komunikacijske vještine i kulturnu svijest od najranije dobi. Važan dio djelovanja Gradske knjižnice Đurđevac jest rad na uključivanju različitih skupina korisnika. Programi poput *Ruka prijateljstva*, *Mala ruka prijateljstva*, *Knjiga vam kuca na vrata*, *Bibliokofer*, *Igramo se s Palčićima*, *Male slobodne knjižnice*, *Igramo se i učimo engleski jezik* te programi za osobe s invaliditetom i romsku zajednicu pokazuju da knjižnica posebnu pozornost posvećuje dostupnosti svojih usluga različitim skupinama građana. Posebno se ističe usluga dostave knjiga starijim i nemoćnim osobama *Knjiga vam kuca na vrata*, kojom se knjižnične usluge približavaju korisnicima koji zbog dobi ili drugih okolnosti ne mogu redovito dolaziti u knjižnicu. Ovakvi programi pridonose većoj dostupnosti knjižničnih i kulturnih sadržaja te uključivanju različitih skupina korisnika u život lokalne zajednice.

6.3. Digitalizacija i nove tehnologije, organizacijski razvoj i profesionalizacija

U promatranom razdoblju knjižnica nastavlja razvijati digitalne usluge i tehnološku infrastrukturu. Među novim sadržajima ističu se uvođenje e-knjiga i digitalne posudbe, aplikacijskih rješenja za korisnike te Makerspace prostora opremljenog 3D printerima, robotikom i drugim digitalnim alatima. Na taj se način proširuju mogućnosti korištenja knjižničnog prostora i usluga, osobito u području digitalne pismenosti, STEM-a i razvoja digitalnih kompetencija. Knjižnica djeluje u prostoru od oko 490 m², s jasno organiziranim odjelima: Odjelom za odrasle, Dječjim odjelom i Odjelom za mlade te Studijskim odjelom s čitaonicom. Broj zaposlenih tijekom ovog razdoblja kretao se između tri i pet djelatnika, koji su obavljali poslove nabave i stručne obrade građe, rada s korisnicima te organizacije programa. Trenutno u knjižnici rade tri djelatnice – knjižničarke Sanja Lacković i Bernarda Ferderber, koja obnaša i dužnost v. d. ravnateljice, te knjižničarska tehničarka Cecilija Kopljarević. Unatoč ograničenom broju zaposlenih, knjižnica i dalje provodi redovitu knjižničnu djelatnost te organizira brojne kulturne i edukativne programe.

7. Pogled u budućnost

Planovi za budućnost usmjereni su na daljnje jačanje dostupnosti i modernizaciju usluga. Svakako treba spomenuti dva značajna projekta za knjižnicu odobrena u 2026. godini. Projekt *Uskoči u priču – svaka st(r)anica nova avantura* vrijedan je 304.599,15 eura, a provodi se u okviru Programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027., koji je objavilo Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. Opći cilj projekta je povećanje socijalne uključenosti pripadnika ciljanih skupina kroz nabavu bibliokombija i razvoj čitalačke pismenosti, a specifični ciljevi projekta jesu povećanje dostupnosti knjižničnih zbirki, usluga i aktivnosti kojima se potiče čitanje i razvijaju čitalačke kompetencije

pripadnika ciljanih skupina te povećanje razine svijesti o važnosti čitanja u ruralnim područjima Koprivničko-križevačke županije. Projekt *Maštoplov: Umjetnost koja spaja generacije* provodi se u partnerstvu s Gradom Đurđevcom i Udrugom SUMA, a njegova vrijednost iznosi 105.894,86 eura. Projekt se provodi u okviru Europskog socijalnog fonda+. Opći cilj projekta je aktivno uključivanje i povećanje zapošljivosti ranjivih skupina, s naglaskom na djecu i mlade te osobe starije od 55 godina. Kroz projekt će se provesti 20 kulturnih i umjetničkih radionica, u kojima će sudjelovati 200 korisnika, a bit će organizirane različite aktivnosti prilagođene dobi i interesima sudionika. Ovi projekti pokazuju usmjerenost knjižnice na razvoj dostupnosti usluga i njihovo približavanje korisnicima u različitim dijelovima zajednice.

8. Zaključak

Obilježavanje 150 godina knjižničarstva u Đurđevcu te 30 godina djelovanja Gradske knjižnice u novom prostoru i osnivanja Dječjeg odjela prilika je za sagledavanje vrijedne kulturne tradicije koja traje od 1876. godine do danas. Od osnutka *Družtva čitaonice gjurgjevačke*, preko razvoja javnoga knjižničarstva tijekom 20. stoljeća, do suvremene Gradske knjižnice Đurđevac, vidljiv je kontinuitet nastojanja da se građanima omogući pristup znanju, informacijama i kulturi. Tijekom stoljeća i pol knjižnica se prilagođavala društvenim promjenama i potrebama svojih korisnika. Od mjesta na kojem su se čitale novine i knjige postala je suvremeno informacijsko, obrazovno i kulturno središte zajednice. Posebna vrijednost đurđevačkoga knjižničarstva leži u njegovoj povezanosti s lokalnom zajednicom. Knjižnica nije bila samo promatrač društvenih promjena, nego i njihov sudionik. Kroz promicanje pismenosti, čitanja, kulturnoga stvaralaštva i očuvanja baštine pridonijela je oblikovanju kulturnoga identiteta Đurđevca i Podravine. Stoga se 150. obljetnica knjižničarstva u Đurđevcu može promatrati ne samo kao jubilej jedne ustanove, nego i kao podsjetnik na trajnu važnost knjige, znanja i kulture u životu lokalne zajednice.

Summary

One Hundred and Fifty Years of Librarianship in Đurđevac (1876–2026): From the Družtvo čitaonice gjurgjevačke to the Modern Centre of Knowledge and Culture

BERNARDA FERDERBER

This year marks the 150th anniversary of the founding of the Družtvo čitaonice gjurgjevačke (Đurđevac Reading Room Society), the first organized library and reading-room institution in Đurđevac. The year also marks 30 years since the Đurđevac Public Library moved to its present premises, as well as the 30th anniversary of the establishment of its Children's Department. These significant anniversaries offer an opportunity to reflect on the development of librarianship as an important contributor to the cultural, educational, and social life of the town. From the establishment of the reading room in 1876 to the present-day Đurđevac Public Library, a continuous tradition of fostering literacy, reading, education, and cultural engagement among citizens has been maintained. This paper examines the development of librarianship in Đurđevac across different historical periods, beginning with the civic reading rooms of the 19th century, continuing through the expansion of public librarianship in the 20th century, and culminating in the contemporary public library, which serves as an information, educational, and cultural hub for the local community. Particular emphasis is placed on the library's contribution to the preservation of local heritage, the development of reading habits, and the formation of the cultural identity of the Podravina region. The analysis demonstrates that, over its century and a half of existence, the library has remained an enduring element of Đurđevac's social development and has established itself as one of the most significant cultural institutions in this part of Podravina.

Literatura i izvori

HODALIĆ, Ivan: *Kratka povjesnica Nogometnog kluba Graničar iz Đurđevca*. Đurđevački zbornik I 1996 (ur. Velimir Piškorec), Đurđevac: Rajna Golubić, Ivan Hodalić, Velimir Piškorec, 1996.

KUDUMIJA, Mato: *Đurđevac u svijetu i vremenu*. Đurđevac, Mjesna konferencija Socijalističkog Saveza radnog naroda, 1968.

PAŠKAL, Cvekan: *Đurđevac kakav nije poznat*. Đurđevac: Skupština općine Đurđevac, 1991.

Pravila Družtva čitaonice gjurjgevačke, Zagreb: Odjel za unutarnje poslove Kraljevsko hervatsko slavonsko dalmatinske zemaljske vlade, 1876.

Pravila Čitaonice Gjurgjevačke, Zagreb: Odjel za unutarnje poslove Kraljevsko hervatsko slavonsko dalmatinske zemaljske vlade, 1907.

Pravila prosvjetnog društva „Zrinjski" u Gjurgevcu, Zagreb: Povjereništvo za unutarnje poslove, 1920.

ŠABARIĆ, Anica. *Knjižnica i čitaonica u Đurđevcu : pismeni rad za stručni bibliotekarski ispit*, Đurđevac: Anica Šabarić, 1999.

ŠABARIĆ, Anica. *130 godina đurđevačkog knjižničarstva*, Podravski zbornik 32/2006 (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2006.

Izvješća o radu Gradske knjižnice Đurđevac od 2006. do 2026. godine, dostupno na https://knjiznica-djurdjevac.hr/

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html